

Nr 13.

Utlåtande i anledning av väckt motion om utredning rörande en obligatorisk försäkring mot vissa skador, orsakade av naturkatastrofer eller naturfenomen.

Första lagutskottet har till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 124, av herr *Larsson* i Luttra. I motionen hemställes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om en utredning rörande en obligatorisk försäkring mot vissa skador orsakade av naturkatastrofer eller naturfenomen.»

I motionen erinras om att genom naturkatastrofer och naturfenomen årligen förorsakas betydande skador på liv och egendom. Såsom färskt exempel härpå angivas den i höstas inträffade Surtekatastrofen och de under denna vinter uppkomna snötrycksskadorna. Exempel på övriga händelser av angiven art vore storm, tromber, snöskred, jordskred, översvämning och isgång. De som drabbades av skador av dylika händelser utsattes ofta för ruinerande förluster. Vid svårare fall brukade ersättning utgå av statsmedel, men några fastställda grunder för denna hjälpverksamhet funnes icke. I övriga fall finge den skadelidande själv bära förlusten. Enligt motionärens mening borde en mera rationell lösning eftersträvas. En tänkbar anordning vore att låta brandförsäkringen ligga till grund för en obligatorisk försäkring för svårare skador. En obligatorisk ersättning av statsmedel grundad på brandförsäkringsvärdena borde även kunna övervägas.

Beträffande de skäl motionären i övrigt anfört till stöd för sin hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Allmän inledning m. m.

Man brukar i fråga om skador huvudsakligen skilja mellan personskada och sakskada.

Beträffande skadeförsäkring i allmänhet anförde 1945 års försäkringsutredning i sitt år 1949 avgivna principbetänkande rörande försäkringsväsendet (SOU 1949: 25) följande.

Skadeförsäkringen har till ändamål att ge den enskilde möjlighet att bereda sig ekonomiskt vederlag för förlust, som kan komma att tillfogas honom genom händelser av olika slag. Till skillnad från livförsäkringen bereder skadeförsäkringen försäkringsskydd icke endast åt fysiska personer utan även åt juridiska personer och har icke minst på detta senare område fått en alltmer vidgad betydelse.

Ur samhällets synpunkt ter sig en vidsträckt utbredning även av skadeförsäkringen som i hög grad önskelig. Framför allt gäller detta skador, som

eljest skulle ställa den enskilde inför oöverstiglika ekonomiska svårigheter eller vålla bestående rubbningar i företagsamheten. Samhället har ett allmänt ansvar såväl för den enskilde medborgarens trygghet som för vårt ekonomiska liv. Ett viktigt led i uppfyllandet av detta ansvar måste vara att befrämja en sund och ändamålsenlig utveckling av skadeförsäkringen.

1. *Obligatorisk försäkring.* Med den grundsyn på skadeförsäkringsverksamheten, som ovan angivits, ställer sig den frågan naturligt, huruvida obligatorisk skadeförsäkring bör införas på andra områden än där detta redan skett. Försäkringsplikt har hittills föreskrivits på två områden inom skadeförsäkringen, dels för arbetsgivare beträffande ansvarighet vid olycksfall i arbete och vissa yrkessjukdomar dels för motorfordonsägare i vad det gäller trafikansvarighet. Gemensamt för dessa båda försäkringsformer är att de syfta till att skapa garanti för att den ersättningsberättigade verkligen får ut det honom tillkommande skadeståndet. Starka skäl tala enligt utredningens mening för att en person, som lidit skada till följd av annans vållande, vare sig fråga är om person- eller egendomsskada, bör ha garanti för att han verkligen utfår det skadestånd, vartill han kan befinnas berättigad.

Utredningen undersökte därefter möjligheten av att ombilda den frivilliga ansvarighetsförsäkring, som meddelas av försäkringsbolagen, till en obligatorisk ansvarighetsförsäkring. Emellertid fann utredningen övervägande skäl tala emot en sådan anordning. Vidare dryftade utredningen frågan om *obligatorisk brandförsäkring*. Det bör här anmärkas att en obligatorisk försäkring av den art motionären angivit, därest man såsom framkastats i motionen vid anordnandet av sådan försäkring skulle anknyta till föreliggande brandförsäkringar, torde förutsätta obligatorisk brandförsäkring. Utredningen anförde härom följande.

Jämväl frågan om *obligatorisk brandförsäkring* har övervägts av utredningen. En sådan försäkring måste bygga på en tillförlitlig värdering av egendomen. Beträffande förutsättningarna härför har man att skilja mellan fast och lös egendom. Vad den senare angår får det av praktiska skäl anses otänkbart att försäkringsgivaren skall vara i stånd att verkställa en förhandsvärdering för varje försäkringstagare. Att bygga en försäkring på något slags standardnorm i värdehänseende — exempelvis med anknytning till försäkringstagarens inkomst och förmögenhet — ter sig icke heller ändamålsenligt. Man bleve därför hänvisad till att fastställa försäkringssumman efter försäkringstagarens egen värdering. Att införa en obligatorisk försäkring, där den enskilde försäkringstagaren i realiteten själv finge bestämma sin försäkringssumma, torde emellertid vara olämpligt. Frågan om obligatorisk brandförsäkring torde därför böra begränsas till fast egendom.

Till förmån för en obligatorisk brandförsäkring av fastigheter tala de stora värden, det härvidlag är fråga om. Det måste anses i hög grad önskvärt att envar skyddas sig mot de ekonomiskt förödande verkningarna av en brand. Även kreditgivarsynpunkter kunna anföras som skäl för en allmän försäkringsplikt. — — — Vid sidan av de anförda skälen för obligatorisk brandförsäkring å fastigheter har man att ställa det förhållandet, att fastighetsbeståndet i vårt land med undantag av en jämförelsevis ringa del redan omfattas av brandförsäkring, även om sådan försäkring i många fall tecknats till för lågt belopp. En närmare undersökning visar även, att en obligatorisk försäkring skulle vara förenad med betydande praktiska

svårigheter. Man har sålunda i första hand att taga ställning till, om försäkringsplikten skall innefatta industrianläggningar och liknande eller endast s. k. civilrisker. I fråga om industrianläggningar torde försäkringen av byggnader och inventarier, såsom maskiner, ofta hänga så intimt samman att det torde vara föga lämpligt att göra åtskillnad i fråga om försäkringsplikt. Begränsar man försäkringsplikten till civilrisker möter den svårigheten, att det finnes åtskilliga bostadsfastigheter, i vilka inrymts en verkstad eller dylikt, s. k. »smittade civilrisker». Gränsen mellan civilrisker och industririsker är sålunda flytande. Redan fastställandet av de risker, som böra innefattas i en obligatorisk försäkring, blir därför vanskligt.

I vad avser försäkringens förvaltning må framhållas, att brandförsäkringen — då det gäller civilrisker — för närvarande ofta ingår som ett led i en grupp försäkringar, avsedda att täcka förluster av olika slag, som äro hänförliga till en fastighet. En vanlig kombination är brand-, ansvarighets- och vattenledningsskadeförsäkring. Ytterligare förekommande försäkringar å fastigheter äro maskinförsäkring, stormskadeförsäkring, försäkring mot hyresförluster genom brand- och vattenledningsskada, glasförsäkring. Man har under senare tid i allt större utsträckning förvaltningsmässigt kombinerat de olika försäkringar, som avse ett och samma objekt, varigenom omkostnadsbesparingar och som följd härav reducerade premier kunnat åvägabringas. En obligatorisk brandförsäkring skulle sannolikt stänga möjligheterna för ett sådant förvaltningsmässigt sammanförande av brandförsäkringen med övriga försäkringar. Till sist må framhållas att fastställandet av fastigheternas brandförsäkringsvärden komme att möta svårigheter; en fastighets taxeringsvärde överensstämmer ofta icke med det verkliga värdet och torde därför icke, åtminstone icke ensamt, kunna läggas till grund för försäkringen.

Vid vägandet mot varandra av de ovan anförda synpunkterna har utredningen funnit sig icke kunna förorda införandet av obligatorisk brandförsäkring.

Beträffande *personskada* finnas åtskilliga former av obligatorisk försäkring.

Enligt lagen den 3 januari 1947 om *allmän sjukförsäkring*, vilken ännu ej satts i kraft, skall finnas en obligatorisk sjukförsäkring, som i princip skall omfatta hela folket. För rätt till sjukpenning enligt denna lag förutsättes, att den försäkrade drabbas av sjukdom, som orsakar förlust av arbetsförmågan eller för vars botande den sjuke enligt läkarföreskrift bör fullständigt avhålla sig från arbete. Läkningprocessen efter en kroppsskada betraktas såsom sjukdom i lagens mening. Envar försäkrad äger vidare rätt till ersättning för läkarvård och utgifter i samband därmed. Den tid under vilken sjukpenning utgår är på visst sätt maximerad. Den som på grund härav icke längre kan erhålla sjukpenning kan erhålla folkpension bl. a. i form av *invalidpension* och sjukbidrag.

Till efterlevande änka som ej eljest åtnjuter folkpension kan under vissa förutsättningar utgå *efterlevandeförsäkring* enligt lagen om folkpensionering.

Enligt lagen den 17 juni 1916 om försäkring för *olycksfall i arbete* äro i stort sett alla anställda försäkrade för skada till följd av olycksfall i arbete

eller tillförsäkrade ersättningar som svara mot de i lagen angivna. I praxis har försäkringen utvecklats till att omfatta en stor mängd andra, vilka utan att vara anställda i vanlig mening äro socialt och ekonomiskt jämställda med sådana. Ersättning från olycksfallsförsäkringen utgår icke endast för skada som uppstått i arbetet. Det är fullt tillräckligt att skadan uppstått under färd till eller från arbetsplatsen om färden föranletts av eller stått i omedelbart samband med anställning. Jämväl olycksfallförsäkringslagen innehåller bestämmelser om *efterlevandeförsäkring*. Om olycksfallet haft dödlig utgång utgår sålunda utom begravningshjälp även livräntor till efterlevande, beräknade efter vissa grunder.

Förutom det skydd mot ekonomiska följder av olycksfall som olycksfallsförsäkringslagen erbjuder finnas anordningar för ersättning av allmänna medel åt militär personal och åt i fångvårdsanstalt intagna m. fl. Fiskare kunna i riksförsäkringsanstalten frivilligt olycksfallsförsäkra sig med bidrag av statsmedel, fastän de äro självständiga företagare.

Erinras må slutligen om lagen den 10 maj 1929 om *trafikförsäkring å motorfordon*, enligt vilken ägare av motorfordon är pliktig att bekosta försäkring för dem som äro utsatta för fara att lida skada av sådant fordon.

Professorn *Ivar Strahl* har i sin år 1950 avlämnade förberedande utredning angående lagstiftning på skadeståndsrättens område (SOU 1950: 16) behandlat frågan om obligatorisk försäkring mot personskada. Sedan Strahl redogjort för bl. a. ovan omtalade redan existerande former av obligatorisk försäkring, övergår han till att framlägga synpunkter på försäkringsväsendet i denna fråga i anknytning till skadeståndsrätten. Strahl framhåller, att grundtanken i hans framställning är, att det bör sörjas för att alla som lida kroppsskada erhålla ersättning efter någorlunda tillfredsställande måttstock. För detta ändamål finner han skadeståndsrätten icke vara lämplig bl. a. av den orsaken att man icke alltid kan utpeka någon skadeståndsskyldig. Strahl anför vidare bl. a. följande.

Att genom försäkring bereda tillfredsställande ersättning för personskador är lättare, emedan kostnaderna slås ut på en större krets. I princip har redan vårt land kommit fram till att ersättning genom försäkring skall lämnas vid alla personskador, frånsett sådana som medföra döden. Om man väljer denna väg, bör man emellertid icke knyta rätten till ersättningen till de skadeståndsrättsliga reglerna, såsom sker i trafikförsäkringen vilken är konstruerad som en ansvarighetsförsäkring. I stället böra ersättningarna utgå i mån av behov, väl icke så, att varje ersättningsanspråk underkastas behovsprövning men så att ersättningarna utgå efter taxor avpassade efter ersättningsbehovet. Det borde icke förekomma, att ersättning, såsom nu sker, utgår med olika belopp beroende av orsaken till skadan. — — — Tanken, att försäkringsväsendet bör utnyttjas i största möjliga utsträckning för att bereda ersättning vid personskador, kan i viss mån stödjas med en hänvisning till den utveckling som vissa redan bestående försäkringsformer undergått och som synes visa att de faktiska förhållandena öva ett tryck till största möjliga användning av försäkringsmetoden. Det kan sålunda erinras om att trafikförsäkringen i praxis fått vidsträckt tillämpning

genom en extensiv tolkning av begreppet skada i följd av trafik med motorfordon, samt att olycksfallsförsäkringen genom lagändring utsträckts till att omfatta även skador, som drabba under färd till eller från arbetet, och genom praxis till att skydda ej blott anställda i vanlig mening utan även en stor mängd andra som socialt och ekonomiskt äro jämställda med dem.

Det är givet, att de ersättningar, som enligt den här utvecklade tanken skulle utgå vid personskador, icke kunna bli höga. Detta är en följd av att tillgängliga resurser användas till att höja standarden över lag. Invändningen, att somliga enligt systemet skulle få lägre ersättning än enligt nuvarande rätt, är att bemöta med att detta är en nackdel som får tagas på köpet om man vill bereda nödortftig hjälp åt alla. Den som önskar tillförsäkra sig högre ersättning får teckna frivillig försäkring, något som han enligt nuvarande ordning i alla händelser måste göra om han vill vara säker på att icke behöva åtnöjas med sjukförsäkringens och folkpensioneringens förmåner. — — — De tankegångar som här utvecklas leda, om de omsättas i praktiken, till ett system, enligt vilket uppgiften att bereda ersättning för personskador i princip helt skulle övertagas av försäkring. Sådan skulle därmed också tillgodose önskemålet om trygghet mot risken att lida skada.

Systemet går i korthet sagt ut på olycksfallsförsäkring av hela folket till belopp, som för gemene man kunna vara någorlunda tillfredsställande, och med bidrag utom av allmänna medel och avgifter av de försäkrade även av sådana verksamheter som medföra mera avsevärd risk för olycksfall. Försäkringen skulle så till vida även vara en försäkring mot risken att ådraga sig skadeståndsskyldighet som skadeståndsanspråk endast skulle kunna göras gällande i form av regress från försäkringen och endast i den mån det vore motiverat av preventionshänsyn. Kostnaden för systemet beror självfallet av förmånernas storlek men torde i betraktande av de obligatoriska försäkringsanordningar som redan finnas icke behöva bli avskräckande. Det bör beaktas, att olycksfallsförsäkringens och trafikförsäkringens jämförelsevis höga ersättningsbelopp tillkomma en mycket stor del av de skadade. — — — Det är givet, att ett reformprogram sådant som det här utvecklade är ägnat att väcka motstånd och att genomförandet av ett sådant program i allt fall måste taga avsevärd tid i anspråk. Ett försök att inom en nära framtid med en gång genomföra programmet skulle måhända stranda. Men det torde vara av värde, att de olika formerna av obligatorisk försäkring, såsom här i stora drag har skett, jämföras med varandra och underkastas en prövning från principiella utgångspunkter och under hänsynstagande till skadeståndsrättens problem. En tillfredsställande lösning av de frågor, till vilka personskador ge upphov, torde icke stå att vinna utan ett samlat bedömande av försäkringsrätt och skadeståndsrätt. Det synes därför önskvärdt, att de synpunkter som här framlagts bli föremål för debatt. I allt fall är det angeläget att komma till klarhet om de riktlinjer efter vilka utvecklingen på detta område bör gå. Eljest riskerar man, att utvecklingen genom partiella reformer länkas in på vägar som icke leda till en tillfredsställande reglering av området i dess helhet. Bland annat bör uppmärksammas, att om de här anförda synpunkterna äro riktiga, strävanden att förbättra försäkringsskyddet mot personskada icke böra inriktas på att öka förmånerna för dem som redan nu åtnjuta tämligen goda sådana utan hellre böra åsyfta att utsträcka skyddet till kategorier som nu icke äro skyddade eller åtnjuta jämförelsevis dåligt skydd.

Även om det icke skulle finnas möjligt eller önskvärdt att förverkliga hela det program som här skisserats, torde det vara anledning att överväga, om icke de anförda synpunkterna böra vinna beaktande på vissa speciella områden.

Såsom exempel på tänkbara reformer på speciella områden anger Strahl att det torde böra övervägas, om icke i den principiellt hela folket omfattande socialförsäkring som sjukförsäkringen och folkpensioneringen bilda kunna beredas ökade förmåner för dem som lida kroppsskada av yttre orsak.

Vad återigen angår *sakskada* finnes för närvarande icke någon annan obligatorisk försäkring än trafikförsäkringen.

Rörande frågan om ytterligare obligatoriska försäkringar på detta område anför Strahl i sin ovan omtalade utredning bl. a. följande.

Ehuru det måste anses önskvärt att ersättning i allmänhet beredes vid sakskador liksom vid personskador, är det icke såsom beträffande personskador sörjt för att i princip åtminstone någon ersättning alltid skall utgå till den som drabbats av sakskada. Ersättning för sådan skada utgår endast om den kan erhållas i form av skadestånd, på grund av frivilligt tecknad försäkring eller enligt den obligatoriska trafikförsäkringen.

Det är också tydligt, att åstadkommandet av en allmän försäkring mot all sakskada, motsvarande socialförsäkring vid personskada, möter betydande svårigheter. Det består den skillnaden mellan personskador och sakskador, att normaltaxor kunna bestämmas för ersättningarna för de förra. I sitt principbetänkande rörande försäkringsväsendet har också 1945 års försäkringsutredning funnit en allmän obligatorisk ansvarighetsförsäkring f. n. icke genomförbar, och en allmän obligatorisk sakförsäkring synes ej heller f. n. ligga inom gränserna för det praktiskt möjliga.

Att gemene man garanteras ersättning för de sakskador han lider är icke desto mindre ett önskemål. Om detta icke kan tillgodoses genom obligatorisk försäkring, är det angeläget, att det sörjes för att frivillig försäkring står till buds i sådan form och på sådana villkor att gemene man däri kan skaffa sig det önskvärda försäkringskyddet.

De försäkringsformer som f. n. finnas i vårt land äro behäftade med den svagheten, att de i allmänhet gälla blott visst slags skada eller visst slags risk. Det är därför i regel icke möjligt att försäkra sina tillhörigheter mot all slags skada som kan drabba dem. Genom s. k. kombinerad försäkring har man sökt råda bot på olägenheten, att ett flertal försäkringar erfordras för att försäkringskyddet skall bli omfattande. Det förekommer sålunda t. ex. s. k. hemförsäkring, avseende skada genom brand, vatten eller inbrott och f. ö. innefattande även ansvarighetsförsäkring. Att antalet erforderliga försäkringsavtal genom denna metod reduceras är för försäkringsstagaren en fördel, men metoden råder icke bot på det förhållandet, att egendom kan drabbas av skada mot vilken försäkring icke kan tecknas.

Prof. Ussing har för ett tjugotal år sedan framfört tanken på en försäkring av saker mot all skada, motsvarande olycksfallsförsäkring vid personskada. — — —

Utsikterna att åstadkomma en sådan ordning, att ersättning utgår vid all sakskada te sig — — — icke ljusa. Den frågan inställer sig då, huruvida för vissa slag av sakskador kunde införas särskilda försäkringsanordningar. Till förutsättning för ersättning kan väljas antingen skadan eller den omständigheten att någon kan göras ansvarig för skadans uppkomst.

Den först nämnda metoden skulle man kunna tänka sig tillämpad så, att exempelvis obligatorisk brandförsäkring infördes. Frågan om en sådan åtgärd har övervägts av 1945 års försäkringsutredning i dess principbetänkande. Utredningen har därvid under hänvisning framfört allt till prak-

tiska svårigheter funnit sig icke kunna förorda åtgärden. — — — Säkerligen skall man, om man undersöker möjligheterna att göra andra former av sakförsäkring obligatoriska, även i fråga om dem finna de praktiska svårigheterna betydande och värdet av åtgärden problematiskt.

I den offentliga debatten är det också den andra metoden som tilldragit sig mesta uppmärksamheten. Det har — — — framställts åtskilliga förslag om obligatorisk ansvarighetsförsäkring för vissa verksamheter eller om att det allmänna skulle åtaga sig garanti för skadestånd i viss utsträckning. Gällande rätt känner i trafikförsäkringen obligatorisk ansvarighetsförsäkring för skadeståndsskyldighet i följd av trafik med motorfordon.

Strahl avvisar härefter liksom beträffande personskada tanken på att det allmänna skulle garantera utfåendet av skadestånd och anför slutligen sammanfattningsvis följande.

Övervägandena beträffande försäkring mot sakskada ge vid handen, att det åtminstone icke f. n. ligger inom området för det praktiskt möjliga att skapa en obligatorisk försäkring som skulle ge ersättning vid all sakskada, motsvarande den försäkringsanordning som beträffande personskada — — — framställts såsom ett eftersträfvansvärt och uppnåeligt mål. Icke heller torde obligatorisk sakförsäkring av mera begränsad omfattning vara att förorda.

Emellertid synes obligatorisk försäkring i vad sakskador angår kunna vara motiverad i form av ansvarighetsförsäkring för vissa slags verksamheter i förening med att skada av verksamheten förklaras berättiga till ersättning oberoende av vållande. Den omfattning, i vilken sådan obligatorisk ansvarighetsförsäkring med fördel kan införas, är dock begränsad.

I huvudsak synes sålunda försäkring beträffande sakskador alltfjämt böra ankomma på vars och ens eget initiativ.

På en av herr *Svensson* i Vä vid årets riksdag väckt enkel fråga angående ersättning till de jordbrukare, som på grund av de häftiga snöfallen i södra och mellersta Sverige fått ekonomibyggnader förstörda, har *chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng*, den 24 januari 1951 svarat bl. a. följande.

Utän att gå in på en bedömning av några aktuella fall — — — vill jag då till svar nämna, att Kungl. Maj:ts möjligheter att bevilja ersättning i sådana fall inskränker sig till vad som kan utgå ur den s. k. undsättningsfonden. Ur denna får årligen disponeras högst 50 000 kronor. Hittills ha under innevarande budgetår utlämnats bidrag på cirka 20 000 kronor. Omkring 30 000 kronor finnas alltså för närvarande disponibla. För att bidrag skall kunna beviljas utöver denna summa fordras att riksdagen anvisar medel för ändamålet.

Yttranden.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionen från försäkringsinspektionen. Därjämte har Svenska försäkringsbolags riksförbund beretts tillfälle att yttra sig över motionen.

Försäkringsinspektionen yttrar.

Varje slag av försäkring bygger på en utjämning av likartade risker. För att en viss risk skall kunna göras till föremål för försäkring (vara »försäkringsbar») måste den därför vara så utbredd att den ger ett tillräckligt underlag för riskutjämning. Är denna förutsättning icke uppfylld kan man icke konstruera en försäkring i egentlig bemärkelse. Frågeställningen blir därför den, om naturkatastrofer av det ena eller andra slaget förekomma i vårt land i sådan utsträckning och med sådan spridning över landet, att de utgöra en försäkringsbar risk.

I några länder, där naturkatastrofer ofta återkomma, har man gjort sådana risker till föremål för försäkring. Sålunda meddela exempelvis försäkringsbolagen i Förenta staterna försäkring mot skador till följd av storm (tornadon). Denna försäkring, som är frivillig, baserar sig på det förhållandet att dessa naturfenomen, vilka kunna åstadkomma enorm skadegörelse, dels äro förhållandevis vanliga, dels kunna uppträda inom större delen av landet. Däremot förekommer i Förenta staterna icke försäkring mot den mera lokalt avgränsade risken för översvämning. I Schweiz meddela försäkringsbolagen försäkring mot naturkatastrofer, närmast inriktad på de så gott som varje år inom skilda delar av landet uppträdande snö- och jordskreden.

För vårt eget lands vidkommande förefinnes en allmänt utbredd risk för stormskador. Denna risk är därför försäkringsbar och kan också försäkras hos svenska försäkringsbolag. I fråga om naturkatastrofer i egentlig mening torde dessa däremot, enligt inspektionens bedömande, i vårt land näppeligen förekomma i sådan omfattning att de utgöra försäkringsbara risker. Det kan måhända vara lämpligt att belysa förhållandet med just Surte-katastrofen. Man frågar sig då hur en försäkring skulle ha varit uppbyggd för att ha kunnat bära de ekonomiska följderna av denna ödeläggelse. Jordskred med skadeverkningar inom bebyggda områden av Surte-katastrofens omfattning äro i vårt land så sällsynta, att de icke ge något underlag för en riskutjämning. Att konstruera en försäkringspremie, som svarade mot risken, får därför anses praktiskt ogörligt. Därtill kommer att risken är utpräglad lokal. Även om man kunde konstruera en premie, bleve denna i följd härav sannolikt alltför hög för att kunna bäras av egendomsägarna inom de för risken utsatta områdena.

Liknande synpunkter torde kunna anläggas på flertalet av de katastrof-orsaker, som uppräknats i motionen. Katastrofrisken är i allmänhet mer eller mindre utpräglad lokal och — där den över huvud taget förekommer — därjämte starkt varierande. Typiskt lokal är exempelvis risken för snöskred och översvämning. Men även trombskador synas enligt erfarenheten förekomma — i varje fall i nämnvärd omfattning — endast inom vissa delar av landet.

Det ovan förda resonemanget gäller i princip både för frivillig och obligatorisk försäkring. Vid en obligatorisk försäkring — som motionären närmast avsett — kan man självfallet bygga på ett större försäkringskollektiv än som är möjligt vid en frivillig försäkring. Vare sig en obligatorisk försäkring, såsom motionären ifrågasatt, knötes till brandförsäkringen av egendom eller anordnades som en fristående försäkringsgren, måste den emellertid bygga på någon grund för fördelning, i form av försäkringspremier eller på annat sätt, av kostnaderna för ersättningar vid inträffade katastrofsskador på ett bestämt försäkringskollektiv. Sannolikt har väl motionären härvidlag närmast tänkt sig en fördelning på samtliga ägare av egendom — eller motsvarande brandförsäkringstagare — i förhållande endast

till de försäkrade värdena. Till följd av bristen på erforderligt underlag torde det för övrigt knappast vara tekniskt möjligt att åstadkomma någon premiedifferentiering i förhållande till riskens storlek och ej heller någon motsvarande avgränsning av kollektivet. Anordningen skulle emellertid i så fall medföra, att man ålade en betydande kategori personer att genom försäkringspremier dela kostnaderna för sådana skadefall, som de själva icke riskerade att bli utsatta för eller beträffande vilka risken icke komme att stå i rimlig proportion till premien. Detta skulle innebära en under försäkringens täckmantel maskerad understödsplikt, som enligt inspektionens mening icke vore försvarlig. En egendomsägare inom en del av landet, där risk för jordskred icke förekommer, kan exempelvis icke anses ha större skyldighet att ersätta jordskredsskador i en annan del av landet än vilken medborgare som helst. Enligt inspektionens mening får samhället som sådant anses stå närmast att bära kostnader av ifrågavarande art.

Av ovan anförda skäl har inspektionen kommit till den slutsatsen, att för vårt lands vidkommande försäkringsformen icke torde lämpa sig för lösande av frågan om ersättning vid skador till följd av naturkatastrofer. Inspektionen vill emellertid därmed icke förneka, att skäl kunna anföras för tillskapandet av fasta normer för ersättning vid sådana skador. För sin del har inspektionen därför ingenting att invända mot en utredning av ämnet från denna allmänna utgångspunkt.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anför.

En förutsättning för att ekonomiskt skydd mot viss skaderisk skall kunna ordnas genom försäkring är att risken ej är alltför sporadisk. Man måste ha möjlighet att med tillhjälp av statistik eller på annat sätt fastställa en med hänsyn till skadornas frekvens och de enskilda skadornas omfattning samt andra omständigheter skälig premie. Vidare måste det vara möjligt att — på frivillig eller obligatorisk väg — få till stånd så stor anslutning till verksamheten av personer, som kunna anses vara utsatta för risken i fråga, att en tillfredsställande utjämning av kostnaderna åstadkommes.

Av de i motionen nämnda riskerna är risken för stormskada av sådan art att den i stor utsträckning kan täckas försäkringsvägen. Sålunda kan numera risken för stormskada å skog mot viss tilläggspremie inkluderas i skogsbrandförsäkring. Hagelskadeförsäkring har, såsom i motionen omnämnes, nått en ej obetydlig anslutning även om den är långt ifrån allmänt anlita. En särskild form av storm- och hagelskadeförsäkring bedrivs av ett försäkringsbolag med verksamhet över hela riket, vilken dock vunnit anslutning huvudsakligen i Skåne bland innehavare av frukt-, bär- och tobaksodlingar. Inom denna försäkringsform kan emellertid erhållas försäkringsskydd även mot stormskada å byggnad, vilken möjlighet dock begagnats i mycket ringa utsträckning, förmodligen beroende på att risken för dylik skada av större omfattning av vederbörande ägare bedömes som obetydlig.

Annorlunda förhåller det sig med skador på grund av jordskred såsom Surtekatastrofen eller de snötrycksskador som i vinter inträffat i södra Sverige, vilka skador varit närmaste anledningen till att förevarande motion blivit väckt. Dylika skador äro i vårt land så ytterst sällsynta och kunna, om och när de inträffa, vålla så stor skadegörelse att de icke kunna läggas till grund för normal försäkringsverksamhet. I några andra länder, såsom Schweiz och Förenta staterna, där skador på grund av laviner, fjällras och andra naturkatastrofer äro betydligt vanligare än i Sverige, har det däremot varit möjligt att ordna försäkringsskydd även mot vissa slag av dylika skador.

Motionären har såsom en möjlighet att tillgodose det i motionen framförda önskemålet angivit att i lag ålägga alla försäkringsinrättningar att låta brandförsäkringarna omfatta jämväl berörda skador. Man får väl utgå ifrån att tanken därvid icke varit att en sådan utvidgning av försäkringens omfattning skulle kunna ske med bibehållande av förutvarande premier. Men man ställes då inför nödvändigheten att söka bedöma riskens storlek och differentiera det erforderliga premietillägget för olika orter och för olika slag av försäkrad egendom, allt uppgifter för vilka man enligt vad nyss framhållits saknar underlag. Att för alla brandförsäkringar fastställa en godtyckligt vald, enhetlig tilläggspremie skulle uppenbarligen strida mot den efter beslut av 1950 års riksdag i 1948 års lag om försäkringsrörelse införda bestämmelsen, att premiesättningen skall vara skäligt avvägd med hänsyn till den risk, som försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt.

Motionären har emellertid även ifrågasatt, att brandförsäkringsbolagen skulle åläggas att avstå viss del av premieinkomsten till en central katastrof-skadefond, som i förekommande fall skulle svara för skadeersättning. Detta skulle uppenbarligen medföra en procentuellt lika stor höjning av samtliga brandförsäkringspremier utan hänsynstagande till föreliggande olikheter i fråga om risken.

På grund av vad sålunda anförts får riksförbundet såsom sin mening uttala, att det i och för sig mycket behjärtansvärda syftet med den remitterade motionen icke lämpligen kan tillgodoses försäkringsvägen.

Utskottet.

I motionen begäres utredning rörande en obligatorisk försäkring mot skador orsakade av naturkatastrofer och naturfenomen. Inledningsvis har motionären därvid nämnt, att genom sådana händelser årligen förorsakas betydande skador icke blott å egendom utan även å liv. Ehuru motionären i fortsättningen synes fästa avgörande vikt vid de materiella skador, som kunna uppstå genom de av honom uppräknade händelserna, torde hans hemställan därför få anses avse en obligatorisk försäkring omfattande såväl personskada som sakskada.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen är redan nu genom socialförsäkring sörjt för att ersättning i stor utsträckning utgår vid personskada.

Den av Kungl. Maj:t förordnade sakkunnige för utredning av lagstiftning på skadeståndsrättens område har i sin ovan omförmälda utredning diskuterat möjligheten av en hela folket omfattande obligatorisk olycksfallsförsäkring. Den sakkunnige har därvid, av skäl som ovan redovisats, funnit att det åtminstone för närvarande icke torde vara möjligt att genomföra ett sådant program. Han har vidare framhållit, att det vore angeläget att genom en allmän undersökning komma till klarhet om de riktlinjer, efter vilka utvecklingen på detta område borde gå för att man icke skulle behöva riskera att utvecklingen genom partiella reformer skulle komma att länkas in på vägar, som icke ledde till en tillfredsställande reglering av området i dess helhet.

Även tanken på en obligatorisk försäkring mot saksador, omfattande alla eller blott vissa skador, avvisar den sakkunnige såsom för närvarande praktiskt ogenomförbar.

I de yttranden, som utskottet inhämtat från försäkringsinspektionen och Svenska försäkringsbolags riksförbund, har anförts, att det av försäkringstekniska skäl icke torde låta sig göra att genom försäkring lösa frågan om ersättning vid skador till följd av naturkatastrofer eller naturfenomen.

Utskottet delar de synpunkter på denna fråga som framförts av den sakkunnige i hans utredning och som utvecklats i yttrandena över motionen. Enligt utskottets mening torde sålunda en obligatorisk försäkring icke erbjuda en framkomlig väg för vinnande av motionens syften. Såsom motionären själv framhållit brukar emellertid numera ersättning av statsmedel utgå vid svårare fall av naturkatastrofer.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II: 124, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 mars 1951.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Närvarande: se under utlåtandet nr 12.